

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Cuvinte cheie: compensație, obligație, plata, raport juridic, reciprocitate, lichiditate, exigibilitate, efecte, drept.

Teza de doctorat cu titlul „Teorie și practică judiciară în materia compensației” a doctorandei Andreea-Livia Turculeanu, având drept coordonator științific pe Prof.univ.Dr. Ion Dogaru – membru corespondent al Academiei Române este structurată în șase titluri și se încheie cu bibliografie după cum urmează:

TITLUL I.	INTRODUCERE ÎN STUDIUL COMPENSAȚIEI
CAP. I	Privire generală
Secțiunea I-a	Modurile de stingere a obligațiilor „per exceptionem”
A.	Compensatio
B.	Pactum de non petendo
C.	Transactio
D.	Praescriptio temporalis
E.	Ajungerea la termenul extinctive
F.	Împlinirea condiției extinctive
Secțiunea a II-a	Modurile de stingere a obligațiilor ipso jure
A.	Solutio (plata)
B.	Confusio (confuziunea)
C.	Impossibilium nulla obligatio
D.	Iertarea de datorie
Secțiunea a III-a	Pe scurt, compensația azi
CAP. II	Scurt istoric al instituției juridice a compensației.
Secțiunea I-a	
A.	Compensația în dreptul roman
I.	Până la Marc Aureliu
II.	De la Marc Aureliu și până la Iustinian
III.	Iustinian și perioada următoare lui
1.	Condiții
a.	Să coexiste
b.	Să fie omogene
c.	Să fie exigibile
d.	Să fie lichide
e.	Să fie reciproce

2.	Cazuri în care mecanismul compensatoriu nu se aplică
3.	Consecințele întrunirii condițiilor cerute
Secțiunea a II-a	Compensația în vechiul drept românesc
TITLUL II	COMPENSAȚIA ÎN SISTEMUL CODULUI CIVIL ROMÂN DE LA 1864
CAP. I	Obiectul obligațiilor compensabile
Secțiunea I-a	Plata – mod general de stingere a obligațiilor
A.	Despre plată
B.	Cine poate face plata
C.	Excepții
D.	Persoane îndreptățite să primească
E.	Obiectul plății
F.	Principiul indivizibilității plății
G.	Excepții de la principiul indivizibilității plății
Secțiunea a II-a	Obligația în dreptul românesc
A.	Clasificarea obligațiilor
1.	Clasificarea în funcție de izvor
2.	Clasificarea în funcție de natura lor
3.	Clasificarea în funcție de opozabilitate
4.	Clasificarea în funcție de raportul cu modalitățile
5.	Clasificarea în funcție de sancțiune
B.	Prestațiile pozitive
1.	Obligația de a da
2.	Obligația de a face
C.	Obligația negativă
1.	Obligația de a nu face
D.	Izvoarele obligațiilor
Secțiunea a III-a	Compensația, mod de stingere aplicabil numai anumitor obligații de „a da”
Secțiunea a IV-a	Reciprocitatea obligațiilor compensabile
A.	Aplicațiile teoretice ale noțiunii de reciprocitate
B.	Aplicațiile practice ale noțiunii de reciprocitate
Secțiunea a V-a	Concluzii plată – compensație
CAP. II	Funcționare mecanismului compensatoriu
Secțiunea a I-a	Realizarea efectului extinctiv
A.	Condițiile efectului extinctiv
I.	Lichiditate
II.	Exigibilitate
III.	Caracter fungibil
IV.	Simultaneitate
B.	Importanța efectului extinctiv
C.	Caracterul automat și legal

Secțiunea a II-a	Stingerea celor două obligații
Secțiunea a III-a	Excepțiile mecanismului compensatoriu
A.	Restituirea unui bun pe nedrept luat de la proprietar și a unui depozit neregulat
B.	Creanțele insesizabile
Secțiunea a IV-a	Bunuri neurmăribile aparținând persoanelor fizice
A.	Bunuri exceptate de la urmărirea silită ca inalienabile
B.	Bunuri exceptate de lege în considerarea folosinței lor
I.	Bunuri necesare traiului
1.	Art. 406-407 C.pr.civ.
2.	Art. 150 din Legea 8/96
3.	Art. 151 C.pr.fis.
II.	Salariul și venituri periodice
1.	Art. 409 C.pr.civ.
a.	Regimul juridic stabilit
b.	Mod de calcul
c.	Aceeași suma urmărită de mai multe creanțe
2.	Art. 140 C.pr.civ.
a.	Creanțele statului
b.	Excepții întemeiate pe dreptul terților
c.	Excepții derivate din voința părților
Secțiunea a V-a	Concluzii asupra funcționării mecanismului compensatoriu
CAP. III	Declanșarea mecanismului compensatoriu
Secțiunea I	Rolul voinței în aplicarea mecanismului compensatoriu și realizării efectului extinctive
A.	Voință-compensație de drept fără intervenția voinței părților
Secțiunea a II-a	Compensația legală
A.	Invocarea compensației
I.	Manifestarea de voință
II.	Cine invocă compensația
III.	Necesitatea invocării compensației
B.	Drepturile terților
C.	Poprirea
D.	Procedura lichidării
E.	Neinvocarea compensației
I.	Art. 1153 C.civ.
1.	Condițiile protecției
2.	Persoanele protejate
3.	Garanții inopozabile
4.	Măsura de protecție

F.	Acțiunea pauliană
I.	Beneficiarii protecției
II.	Mijloc de protecție
Secțiunea a III-a	Compensația facultativă, convențională și judiciară
A.	Compensația facultativă și cea convențională
I.	Activitatea părților
1.	Compensația facultativă
2.	Compensația convențională
II.	Drepturile terților
1.	Protecția drepturilor dobândite
2.	Protecția în caz de fraudă
B.	Compensația judiciară
I.	Puterea de apreciere a judecătorului
1.	Admisibilitatea cererii reconvenționale
2.	Recunoașterea pretenției
II.	Limitele puterii judecătorului
TITLUL III	COMPENSAȚIA ÎN ALTE RAMURI ALE DREPTULUI
Cap. I	Compensația în diferitele ramuri de drept
Cap. II	Compensația în dreptul civil
Cap. III	Compensația în dreptul comercial
Cap. IV	Compensația în dreptul fiscal
Secțiunea I	Deosebiri între compensare și compensație în dreptul fiscal
Secțiunea a II-a	Compensarea la cerere a creanțelor fiscale
Secțiunea a III-a	Compensarea din oficiu a creanțelor fiscale
Secțiunea a IV-a	Ordinea în care se fac compensările fiscale
TITLUL IV	COMPENSAȚIA ÎN DREPTUL COMPARAT
Cap. I	Dreptul englez
Secțiunea I	Origini și dezvoltare
Secțiunea a II-a	Consecințele aplicării
Secțiunea a III-a	Diferențele între compensație și set-off
Secțiunea a IV-a	Compensatio – condiții
Secțiunea a V-a	Set-off în cazuri particulare
Secțiunea a VI-a	Datorii ce nu pot fi compensate
Cap. II	Dreptul german

Cap. III	Dreptul Italian
Cap. IV	Dreptul spaniol
Cap. V	Dreptul francez
Cap. VI	Dreptul elen
TITLUL V	MECANISMUL COMPENSATORIU ÎN PROIECTUL NOULUI COD CIVIL
TITLUL VI	CONCLUZII

Această teză și-a propus drept scop detalierea instituției compensației ca o modalitate de stingere a obligațiilor care nu implică intervenția justiției și prezentând astfel beneficiul unui termen scurt în care două obligații reciproce se pot stinge în totalitate sau parțial. Subiectul complex al tezei prezintă numeroase aspecte teoretice și practice importante în teoria generală a obligațiilor.

Am cautat, în primul rând să delimitez foarte clar domeniile de interes, respectiv:

- definirea conceptuală a originii obligațiilor;
- prezentarea importanței raporturilor obligaționale în dreptul civil;
- prezentarea sistemului de stingere a obligațiilor în sistemul juridic român;
- analiza efectelor stingerii raporturilor obligaționale;
- descrierea instrumentelor și mecanismelor de intrare în raporturile obligaționale;
- analiza fiecărei instituții care joacă un rol în stingerea raportului juridic obligațional;
- identificarea trăsăturilor comune dintre instituția plății și a compensației;
- identificarea unor instituții asemănătoare sau care au același scop și aceleași mijloace în diferite sisteme europene de drept.

Obligațiile sunt cele mai importante instituții ale dreptului civil român, iar modalitățile în care raportul obligațional este dus la bun sfârșit joacă un rol important în sistemul juridic românesc. Rolul obligațiilor în viața juridică este determinat de faptul că ele stau la baza oricărui raport de drept, fiind întâlnite în toate materiile dreptului. În dreptul roman, noțiunea de obligație a fost înțeleasă inițial ca o legătură pur materială între debitor și creditor – *vinculum corporis*, dar dezvoltarea societății romane a făcut ca această noțiune să devină o legătură pur juridică – *vinculum juris* – care permitea creditorului să-i pretindă debitorului să dea, să facă sau să nu facă ceva, având posibilitatea de a recurge la executarea silită asupra bunurilor debitorului.

Clasificarea obligațiilor se realizează și în funcție de următoarele criterii:

- izvorul obligației;
- obiectul obligației;
- opozabilitatea obligației;
- sancțiunea juridică;
- după cum sunt sau nu afectate de modalități.

În principal, obligația este analizată ca un raport juridic stabilit între creditor și debitor. Creditorul este subiectul activ al raportului obligațional, iar debitorul este subiectul pasiv, care se îndatorează față de creditor la executarea unei prestații.

În partea introductivă a lucrării autoarea a caracterizat terminologia folosită și originea acesteia, clarificând locul normei de drept în sistemul juridic românesc. În același timp s-a subliniat rolul pe care obligațiile îl îndeplinesc în activitatea zilnică a indivizilor, discutându-se diferite variante de stingere a raportului juridic obligațional. S-a pus astfel în discuție principiul libertății contractuale, ca temelie a dreptului civil.

Libertatea contractuală poate fi privită ca o componentă a libertății individuale, ca un drept subiectiv de a contracta în conformitate cu dreptul pozitiv și în limitele prevăzute de acesta. Din principiul libertății contractuale se poate deduce că efectele contractului se produc numai între părțile contractante și succesorii lor. Terții care sunt străini de încheierea contractului trebuie să fie străini și de efectele sale – *res inter alios*. Libertatea de a contracta și poziția de egalitate juridică sunt caracteristici de mare importanță ale ramurii civile a dreptului românesc.

Capitolul al doilea este un prilej pentru dezvăluirea originii și istoricului instituției juridice a compensației, autoarea făcând trimitere la condițiile pe care obligațiile trebuiau să le îndeplinească pentru a putea fi astfel stins. O etapă importantă a devenirii acestei instituții a fost și aceea a Legiurii Caragea și Codului Calimach, existând dovezi în sensul utilizării termenului de „răfuială” în scopul referirii la compensație în vechiul drept românesc.

Titlul al doilea este dedicat mecanismului compensatoriu, așa cum se găsește acesta tratat în Codul Civil în vigoare. Pentru o cât mai exactă și clară descriere a acestei instituții, s-a ales metoda comparației, însă pentru ca acest lucru să aibă efectul dorit, comparația necesită caracterizarea celei mai utilizate maniere de stingere a obligațiilor prin care se atinge efectul dorit al inițierii raportului obligațional – executarea obligațiilor prin plată. Stingerea obligației presupune considerarea unei obligații ca fiind executată și liberarea de plată a debitorului. Mijloacele juridice prin care se realizează stingerea obligației sunt enumerate parțial de către art. 1091 Cod civil.

În sens larg, prin plată se înțelege executarea oricărei obligații pozitive. În sens restrâns și în limbajul curent, prin plată se înțelege executarea unei obligații de a da o sumă de bani. În concepția redactorilor codului civil, plata este considerată un act juridic civil, adică o convenție între cel care face plata și cel care o primește. Plata beneficiază de o reglementare minuțioasă,

cuprinsă în Cartea a III-a, titlul III, cap. VIII din Codul civil între art. 1092 și art.1121. Comparația dintre cele două instituții de drept are ca obiect atât obiectul fiecăreia, cât și implicațiile teoretice și practice, obiectul obligațiilor pe care le pot stinge și eventualele excepții.

Dispoziția Codului Civil conform căreia mecanismul compensatoriu se aplică de drept este o sursă de dezbatere pentru această lucrare, punându-se în discuție rolul voinței subiectului de drept, raportat la modul în care se declanșează stingerea obligațiilor reciproce prin acest mecanism. Principiul autonomiei de voință care stă la baza relativității efectelor convențiilor limitează categoria persoanele care pot fi atinse de efectele actelor juridice civile.

Persoanele care pot fi atinse în sfera lor juridică sunt doar părțile contractante și orice extindere a efectelor actelor încheiate dincolo de cercul părților contractante se poate prezenta doar ca excepție a cărei justificare trebuie apoi fundamentată. Dar rămâne în continuare voința reală, actul juridic fiind esențialmente voluntar și obligatoriu numai pentru cei care și-au dat consimțământul.

Din punctul de veder al efectelor unui contract, acestea se produc față de acele persoane care, prin manifestarea lor de voință, l-au creat, modificat sau stins. Pentru că el își trage forța din voința contractanților, este normal ca el să producă efectele obligatorii față de părțile care au vrut aceste efecte, iar aceste efecte nu pot atinge terții, care prin ipoteză, nu le-au vrut. Relativitatea efectului obligatoriu este în armonie cu doctrina individualistă a autonomiei de voință. Contractul nu poate crea obligații pentru terți, așa cum anumite voințe particulare nu pot comanda altor voințe particulare.

Astfel, raportul juridic civil poate fi definit ca fiind relația socială, patrimonială sau personală nepatrimonială, reglementată de norma de drept civil plecând de la definiția raportului juridic, în general, ca fiind o relație socială reglementată de norma juridică. Raportul juridic civil, ca orice raport juridic, nu

este decât o relație socială, și anume o relație socială cu caracter patrimonial sau personal nepatrimonial.

Pentru a fi raport juridic civil, relația socială trebuie să fie reglementată de o normă juridică de drept civil. Cu alte cuvinte, relația socială devine raport juridic civil, pătrunde în ordinea de drept, numai în măsura în care a făcut obiectul de preocupare al legiuitorului, sub forma edictării unei norme juridice civile, care s-o reglementeze.

Deci, dacă orice raport juridic este o relație socială, nu orice relație socială este un raport juridic. Sunt relații precum cele de prietenie care nu constituie obiect de reglementare pentru drept, în general, și, deci, nici pentru dreptul civil. Asemenea relații rămân de domeniul moralei. Trăsătura distinctivă, deosebitoare a unui raport juridic față de o relație socială care nu este reglementată de norma juridică (aparținând moralei, de exemplu) constă în aceea că, în caz de nevoie, realizarea unui asemenea raport juridic este asigurată prin forța de constrângere a statului.

Secțiunile a doua și a treia ale capitolului al treilea descriu caracteristicile fiecărui tip de compensație: legală, judiciară, facultativă și convențională.

Importanța acestei instituții în sistemul nostru juridic este demonstrată și de faptul că dreptul civil, cel comercial și cel fiscal folosesc anumite elemente care fac parte din cele ce compun întregul mecanism compensatoriu.

În titlul al patrulea este dedicat dreptului comparat, existând instituții care au mecanism identic sau asemănător în numeroase țări europene, printre care Anglia, Franța, Germania, Italia, Spania și Grecia.

Titlul al cincilea este dedicat discuției în care se dezbate tratarea de către proiectul noului cod civil a acestei instituții, subliniindu-se aspecte noi, exprimări diferite ale legiuitorului și noi influențe ale legislației altor țări

europene care se regăsesc în aceste noi dispoziții. Întreaga lucrare este adusă la zi de cele mai noi și relevante hotărâri ale instanțelor judecătorești.